ELABORAREA ACTULUI JURISDICȚIONAL INTERNAȚIONAL

Diana SÂRCU*

РАЗРАБОТКА АКТА МЕЖДУНАРОДНОЙ ЮРИСДИКЦИИ

Под актом международной юрисдикции понимается вынесенный международным судом заключительный акт или эпилог, являющийся результатом анализа всех обстоятельств дела, фактических и юридических,после того как были исчерпаны все этапы международной процедуры. Как правило, юрисдикционная процедура зависит от специфики каждого судебного органа. Она регулируется уставом международной юрисдикции и внутренним регламентом. В основном, международная юрисдикция включает в себя обычное судебное разбирательство по существу, и может прибегнуть к допольнттельным процедурам. Только после завершения стадии разбирательства, т.е. после тщательного и всестороннего анализа всех материалов, представленных сторонами, анализа доказательств, слушания сторон и других участников процесса, международный трибунал удаляется на совещание для обсуждения и вынесения решения. Принятое им решение впоследствии придаётся публичной огласке. Обсуждения по вынесению судебного решения являются закрытыми и протекают согласно специально установленным правилам, характерными для каждого трибунала в отдельности. Их цель – предоставление каждому судьи возможности непосредственно участвовать в принятии коллективного решения суда. Судебные решения, как правило, принимаются большинством голосов, в случае равенства голосов, голос председательствующего имеет преимущественную силу. Поскольку решения принимаются большинством голосов (а иногда, в соответствии с Уставом суда, абсолютным большинством голосов), этого достичь достаточно сложно, особенно, если суд состоит из большого числа членов. Красноречивым примером можно считать Международный суд ООН, регламент которого включает комплексные правила, дополненные практическими директивами. Учитывая, что суды, как правило, не назначают специального докладчика по выносимому решению, разработка акта из-за возросшей сложности ведения переговоров, чаще всего испытывает большие трудности.

THE ELABORATION OF THE INTERNATIONAL JURISDICTIONAL ACT

International jurisdictional act is defined as the final act or the epilogue of an international trial, being concluded on a relevant and complete analysis of all matters of facts and law of the case after having gone through all stages of international procedure. Basically, the jurisdictional procedure varies depending on each jurisdiction separately. It is governed by the constitutive act of the jurisdiction and its internal regulation. Normally an international jurisdiction has at its disposal ordinary court proceedings. and may use incident procedures Only when the trial phase has been exhausted, it means after thoroughly and multilateral examination of all materials presented by the parties, evaluating the evidence, hearing the parties and other participants in the process, the international tribunal goes in the deliberation chamber and adopts a decision which then is made public by its announcement. Deliberations are secret and subject to rules specific to each court, assigned to issue a legal statement. Their goal is to provide each judge a possibility to contribute directly to the process of adoption of the court's collective opinion. Usually the court decisions are taken by majority votes and in case of parity the President's vote shall prevail. Since the decisions are taken by the majority (and sometimes under the tribunal statute, by an absolute majority), this result can be achieved with difficulty particularly when this court is composed of a large number of members. An eloquent example is the International Court of Justice, whose regulation involves complex rules, supplemented in this respect by a resolution of its internal practice. Taking into account that, generally, the courts

* ***Diana SÂRCU***– doctor în drept, conferențiar universitar, Catedra drept internațional şi drept al relațiilor economice externe, Facultatea de drept, USM.

do not appoint a reporter of the draft decision – the latter, even emendated by the members of the panel, being a single reference – the drafting of an act often covers a difficult distance through complex negotiations of an increased complexity.

Un act jurisdicţional internaţional este hotărârea judecătorească investită cu putere executorie ce conţine o dispoziţie autoritară finală referitoare la aplicarea normelor de drept internaţional în cazul unui raport juridic concret, prin care se pune capăt unei situaţiei litigioase. Prin urmare, activitatea unei jurisdicţii internaţionale pune de cele mai dese ori în discuţie o problemă de drept internaţional determinată de un fapt generator de efecte juridice, judecătorul internaţional fiind chemat de a ajunge la soluţia finală, evaluând faptele şi dându-le calificarea juridică corespunzătoare. Aceste calificări sunt reflectate în actul jurisdicţional internaţional, care se întemeiază pe constatările instanţei internaţionale cu privire la unele chestiuni de fapt sau de drept. Astfel, actul jurisdicţional internaţional este definit ca fiind actul final sau epilogul judecăţii internaţionale, fiind concluzia asupra analizei pertinente şi complete a tuturor elementelor de fapt şi de drept ale cauzei după parcurgerea tuturor fazelor procedurii internaţionale.

În principiu, procedura jurisdicţională variază în dependenţă de fiecare jurisdicţie în parte. Ea este reglementată de actul constitutiv al jurisdicţiei şi de regulamentul său interior. Cu toate acestea, jurisdicţiile pot fi grupate în 4 categorii principale, cărora le este specifică o procedură similară: arbitrajul internaţional, jurisdicţia internaţională care are competenţa examinării sesizărilor individuale, jurisdicţia interstatală şi jurisdicţia internaţională penală.

În mod normal, o jurisdicţie internaţională dispune de o procedură ordinară a instanţei (asupra fondului) şi poate recurge la proceduri incidente. În sens clasic, actul jurisdicţional internaţional este cel care pune capăt procedurii ordinare. Cu toate acestea, prin acte jurisdicţionale curţile internaţionale realizează acţiuni procesuale în cadrul *procedurilor incidente*. Acestea sunt complementare procedurii de bază şi, în mare măsură, contribuie fie la buna ei derulare, fie la menţinerea unei ordini juridice provizorii până la decizia finală.

Procedura ordinară presupune câteva etape, în mare parte inspirate din procedura internă: introducerea în instanţă, duelul jurisdicţional şi adoptarea hotărârii. Astfel, actul jurisdicţional este elaborat numai după epuizarea fazei de judecată, adică după examinarea minuţioasă şi multilaterală a tuturor materialelor prezentate de părţi, aprecierea probelor, audierea părţilor şi celorlalţi participanţi la proces. Tribunalul se retrage în camera de consfătuire pentru deliberare.

Deliberările sunt secrete şi supuse unor reguli specifice fiecărui tribunal, destinate să degajeze un enunţ legal. Scopul lor este de a oferi fiecărui judecător posibilitatea să contribuie direct la procesul adoptării opiniei colegiale a tribunalului internaţional, în care fiecare participant îşi exprimă punctul de vedere cu privire la toate aspectele dezbătute, precum şi la soluţia ce urmează a se adopta în rezolvarea cauzei.

Întrucât deciziile sunt luate cu majoritate (şi uneori, potrivit statutului tribunalului, cu majoritate absolută), acest rezultat poate fi atins cu dificultate, în special atunci când acest tribunal este compus dintr-un număr mare de membri, cum este în cazul Curţii Internaţionale de Justiţie (CIJ), al cărei Regulament[1] comportă reguli complexe, completate la acest capitol printr-o rezoluţie asupra practicii sale interne[2]. Dat fiind faptul că, de regulă, tribunalele nu desemnează un raportor al proiectului deciziei, elaborarea actului, deseori, urmăreşte o cale anevoioasă din cauza unor multiple negocieri de o complexitate sporită.[3]

Până la deliberarea propriu-zisă, jurisdicţiile internaţionale mai cunosc practica aşa-numitor note scrise, prin intermediul cărora judecătorii fac un schimb de opinii asupra unor soluţii provizorii[4]. După examinarea notelor scrise, urmează deliberarea propriu-zisă. În cazul CIJ, judecătorii rezumă deliberările pe parcursul mai multor întâlniri. În cadrul acestora, judecătorii îşi exprimă punctele de vedere oral şi, de obicei, în ordinea inversă a vârstei, de exemplu, încep judecătorii *ad-hoc* şi concluzionează vicepreşedintele şi preşedintele. Aceştia răspund întrebărilor pe care colegii lor le-ar putea pune. Felul deciziei care urmează a se pronunţa

---

1 Regulamentul Curţii Internaţionale de Justiţie din 14 aprilie 1978, ultimele amendamente din 29 septembrie 2005, publicat pe http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=3&p3=0.

2 Rezoluţia cu privire la practica internă a Curţii Internaţionale de Justiţie în materie judiciară, adoptată la 12 aprilie 1976, publicată pe http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=5&p3=2.

3 Combacau J, Sur S. *Droit international public*. – Paris: MONTCHRESTIEN, 3-e ed., 1997, p. 599.

4 A se vedea Rezoluţia Tribunalului Internaţional pentru Dreptul Mării asupra practicii interne în materie judiciară, adoptată la 31 octombrie 1997, cu ultimele modificări din 27 aprilie 2005, publicată pe http://www.itlos.org/start2_fr.html ; Rezoluţia C.I.J. precitată.

şi alcătuirea viitoarei majorități pot fi de acum intuite, dar nici un vot nu se va înregistra formal. În baza opiniilor exprimate în timpul deliberărilor şi în notele scrise CIJ desemnează un Comitet de redactare, compus din 3 membri: doi aleşi cu majoritate absolută şi prin vot secret dintre judecătorii ale căror expuneri orale şi note s-au adeverit cele mai apropiate de opinia majorității.[5] Preşedintele Curții prezidează *ex officio* Comitetul de redactare, sau de către vicepreşedinte în cazul în care preşedintele împărtăşeaşte opinia majorității. În cazul în care şi vicepreşedintele susține opinia minoritară, judecătorul cu cea mai mare vechime în funcție, ales prin vot secret din rândul membrilor permanenți ai Curții, va prezida şedințele acestuia. Comitetul de redactare elaborează un proiect preliminar al hotărârii, asupra căruia fiecare judecător poate înainta propuneri redactate în scris. Proiectul este supus dezbaterii în cadrul mai multor şedințe secrete ale Curții.[6]

Un comitet similar, compus din 5 membri, este constituit şi de către Tribunalul Internațional pentru Dreptul Mării (TIDM) după aceleaşi principii.[7]

De asemenea, membrii unei jurisdicții internaționale dispun fiecare, dacă statutul le permite, de facultatea de a formula şi anexa la hotărâre o expunere succintă a propriilor idei prin care aceştia îşi prezintă rațiunile ce i-au determinat să nu concorde asupra dispozitivului („opinie disidentă", care nu este decât parțială dacă aceştia au fost în minoritate asupra unor anumite întrebări), sau ce i-au determinat, fiind întru totul de acord cu dispozitivul, să ajungă la un raționament întemeiat pe motive diferite („opinie individuală").[8]

Astfel, opiniile judecătorilor pot îmbrăca mai multe forme:

• opinia separată disidentă arată motivele pentru care judecătorul nu este de acord cu decizia tribunalului, de exemplu cu motivarea deciziei, şi, în consecință, el a votat împotriva hotărârii în întregime, făcînd parte din judecătorii care au votat contra;

• opinia parțial disidentă arată motivele pentru care judecătorul nu este de acord într-unul sau mai multe puncte cu decizia tribunalului, votând împotriva unor aspecte pe care el le considera a fi de maximă importanță, de exemplu în cazul hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului *Ilaşcu ş.a. contra Moldovei şi Rusiei*[9];

• opinia separată concordată este redactată de judecătorul care a votat pentru luarea deciziei finale, dar care consideră că opinia sa este în dezacord cu toate sau o parte din motivele tribunalului, sau care a fost condus spre a vota în acest fel de o metodă de a raționa diferit sau alte motive; astfel, poate să existe o opinie separată, deşi decizia tribunalului a fost luată în unanimitate, de exemplu, în cazurile *Minquiers şi Ecrehos* şi *Acțiuni armate la graniță* (Nicaragua v. Honduras) aduse în fața CIJ.

• declarația este, de obicei, o scurtă indicație care ne arată dacă există concordanță sau discordanță.[10]

Opiniile separate concordate se enumeră înaintea opiniilor discordante şi, la rândul lor, acestea se aranjează în funcție de vârsta autorilor lor. Declarația se plasează înaintea opiniilor. Autorii opiniilor şi declarațiilor le semnează în originalul hotărârii. Este considerat general valabil ca ele să se refere la problemele acceptate de majoritate.[11]

Posibilitatea oferită fiecărui judecător de a-şi expune opinia personală, fie că este conformă cu hotărârea sau nu, deseori îi şochează pe juriştii de formație latină, foarte ataşați de principiul secretului deliberărilor. Însă, posibilitatea de a exprima o opinie separată este mai mult o expresie a independenței judecătorilor decât o adevărată atingere la secretul deliberării. De fapt, opinia personală niciodată nu este prezentată cu scopul de a revela ce s-a spus în timpul dezbaterilor privind o problemă sau alta, ci numai pentru a propune o soluție personală.[12]

Cu toate acestea, opiniile separate nu pot fi formulate vizavi de oricare decizie finală. În acest sens, potrivit art. 56 alin. 1 din Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO)[13], decizia unei camere sau eventual a Marii Camere a CEDO cu privire la admisibilitatea unei cereri indică doar faptul dacă este adoptată cu unanimitatea sau majoritatea membrilor săi, fără ca ei să poată formula opinii disidente sau concordate.

De fapt, instituția opiniilor separate este una esențială pentru oferirea posibilității judecătorilor de a-şi argumenta votul. Curtea Internațională de Justiție sublinia în numeroase ocazii că există o legătură indisolubilă între hotărâre şi oricare opinie separată a judecătorilor, fie aceasta concordantă

---

5 Art. 6 din Rezoluția C.I.J. precitată.

6 Peter H. F. Bekker. *Commentaries on World Court Decisions (1987-1996).* – Hague/London/New York: Martinus Nijhoff Publishers, 1998, p. 21-22.

7 Art. 6 din Rezoluția T.I.D.M precitată.

8 Jean Combacau, Serge Sur, *op. cit*., p. 599.

9 Publicată pe http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=60250583&skin=hudoc-fr&action=request

10 Voican M., Burdescu R., Mocuța Gh. *Curți internaționale de justiție*. – Bucureşti: All Beck, 2000, p. 182.

11 Idem, p. 183.

12 Jean-Loup Charrier, Andrei Chiriac. *Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului*. Trad. din lb. fr.: Andrei Chiriac – Chişinău: „Balacron" SRL, 2008, p. 594.

13 Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului, în vigoare din 1 iunie 2010, publicat pe http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/1062FEFB-C901-4155-A74F-987F908B026F/0/ReglementdelaCour_Juin2010.pdf.

sau disidentă. În cazurile cu o complexitate sporită ca acelea cu care se confruntă CIJ, CEDO, în care paragrafele dispozitivului hotărârii se împart uneori în mai multe probleme, legate totuşi între ele, pentru care, separat, s-a votat câte o dată, un vot pentru, sau împotriva unui judecător are o importanţă enormă asupra puterii acestui judecător, de a întocmi o opinie concordată sau disidentă. Aceste opinii nu numai că pot pune la îndoială şi influenţa hotărârea finală, dar şi motivarea hotărârii, aşa cum este ea revizuită la sfârşit, când se iau în considerare toate opiniile exprimate şi faţă de care nu se poate niciodată să se facă abstracţie.

Doi sau mai mulţi membri ai tribunalului internaţional pot să se alăture şi să redacteze împreună o opinie comună. Declaraţiile şi opiniile sunt tipărite la finalul fiecărei hotărâri în limba originală, împreună cu traducerea efectuată de grefier. Hotărârile C.I.J. numără în mediu 6 opinii separate şi ocupă un volum de aproximativ 100 de pagini, în fiecare limbă, deşi s-a înregistrat şi un total de 13 – cele mai multe fiind în cazul următoarelor procese: *Africa de Sud-Vest* – 454 de pagini şi de zece ori mai mult decât însăşi hotărârea pronunţată, *Activităţi militare şi paramilitare în şi contra Nicaragua* – 450 de pagini şi de trei ori mai mult decât hotărârea pronunţată.[14]

Hotărârea CIJ este întocmită în două limbi, în engleză şi în franceză, pe pagini alăturate, întinderea obişnuită fiind de 50 de pagini în fiecare dintre cele două limbi (minimul înregistrat până acum este de 15[15], iar maximul de 537[16]). Ca stil, Curtea încearcă să păstreze explicaţiile pe cât de simplu permite natura lucrurilor. Potrivit practicii judiciare internaţionale, Curtea încearcă să evite cuvintele şi expresiile care sunt prea mult legate de un anumit sistem de drept. Versiunea autentică este tipărită pe pagina din stânga. Hotărârea poartă data oficială a zilei în care este pronunţată. Spre deosebire de practica tribunalelor arbitrale internaţionale, pronunţarea unei hotărâri de către CIJ este făcută cu maximum de publicitate. Se face în şedinţa publică ţinută în Marele Hol al Justiţiei din Palatul Păcii de la Haga. Acei judecători care au participat la vot sunt prezenţi, cu excepţia cazului în care motive foarte serioase îi împiedică. Un număr de nouă judecători trebuie întrunit de fiecare dată. Preşedintele citeşte hotărârea fără sumarul format al procedurilor, într-una din cele două limbi oficiale ale Curţii. În timp ce el citeşte, agenţii părţilor au la îndemână câte o copie a hotărârii semnată de Preşedinte şi Grefier şi care poartă sigiliul Curţii. În anumite situaţii, din cauza întinderii hotărârii, Preşedintele nu o citeşte în întregime. În aceste cazuri, el indică pasajele care au fost omise şi le face un scurt rezumat. În câteva săptămâni, în general, hotărârea se publică într-o formă tipărită într-un fascicul din Culegerea de Hotărâri, Avize Consultative şi Ordine care se expediază de către grefier, guvernelor statelor care au dreptul să apară în faţa Curţii şi este pus în vânzare publicului larg.

Cât priveşte hotărârea Curţii Europene a Drepturilor Omului, aceasta, de asemenea, este semnată de preşedintele Curţii şi de grefier şi este citită în şedinţă publică şi comunicată Comitetului Miniştrilor, fiecărei părţi în parte, terţilor şi oricărei alte persoane interesate.

Art. 44 alin. 3 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului[17] dispune că hotărârea definitivă se publică. În conformitate cu prevederile art. 78 din Regulamanetul Curţii, hotărârile definitive ale instanţei europene sunt publicate în forma considerată oportună, sub autoritatea grefierului, care este responsabil de publicarea culegerii oficiale a jurisdicţiei europene, culegere ce conţine hotărârile şi deciziile alese spre a fi publicate, precum şi toate documentele pe care preşedintele Curţii consideră util a fi publicate. Aşadar, pe de o parte Regulamentul prevede că nu toate hotărârile şi deciziile instanţei europene sunt publicate în culegerea oficială de decizii şi hotărâri CEDO, multe dintre acestea având caracter repetitiv, pe de altă parte, el prevede posibilitatea publicării parţiale a deciziilor şi hotărârilor Curţii, anume a problemelor importante sau noi, pe care acestea le soluţionează.

Publicarea hotărârilor şi a deciziilor în culegerea oficială a Curţii se face în cele două limbi oficiale ale instanţei europene[18]. Precizăm însă că toate deciziile şi hotărârile instanţei europene se publică pe Internet, în ziua pronunţării lor, pe site-ul Curţii. Publicarea pe Internet în ambele limbi oficilae ale Curţii – engleză şi franceză – este asigurată numai pentru deciziile şi hotărârile Marii Camere. Cele ale camerelor se publică în limba de lucru în care au fost adoptate. Numai în măsura în care aceste decizii şi hotărâri ale camerelor sunt publicate în culegerea oficală a Curţii, aceasta se face în ambele limbi oficiale ale jurisdicţiei europene.

În ceea ce priveşte deciziile comitetelor privind

[14] Voican M., Burdescu R., Mocuţa Gh. *Op. cit*., p. 183-184.

[15] Hotărârea CPJI din 12 septembrie 1924 în cauza *Tratatul de Pace de la Neully.*

[16] Hotărârea CIJ din 11 septembrie 1992 în cauza *Disputa asupra frontierei terestre,insulare şi maritime* (El Salvador v. Honduras: intervenţia Nicaraguei).

[17] Adoptată la 4 noiembrie 1950, în vigoare din 3 septembrie 1953, publicată pe http://conventions.coe.int/Treaty/fr/Treaties/Html/005.htm.

[18] Art. 57 alin. 2, respectiv art. 76 alin. 2 din Regulament.

admisibilitatea cererilor, până la începutul anului 2002, acestea erau redactate după modelul hotărârilor. De atunci, însă, deciziile sunt prezentate sub forma unei scrisori a grefei redactată în limba reclamantului (hotărârile sunt redactate în engleză şi în franceză). Această scrisoare, mult mai scurtă decât deciziile, nu menționează decât elementele esențiale, cum ar fi componența comitetului, numele grefierului, data şi o motivare, mai mult sau mai puțin stereotip.

În fine, astăzi, transparența jurisdicțiilor internaționale este asigurată de noile tehnologii, fiecare hotărâre putând fi uşor accesată *via Internet* pe site-ul oficial al jurisdicției. Exemplul cel mai elocvent în acest sens este baza electronică de date *Hudoc* a Curții Europene a Drepturilor Omului[19].

Analizând mecanismul elaborării şi adoptării actului jurisdicțional internațional, putem deduce că anume deliberarea prin funcția şi finalitatea sa constituie o etapă distinctă în desfăşurarea procedurii contencioase. De reuşita procesului de deliberare va depinde adoptarea deciziei definitive care este cel mai de răspundere moment al examinării cauzei de către tribunal, deoarece odată cu aceasta se încearcă a restabili relațiile paşnice între subiecții de drept, în particular, şi a ordinii juridice internaționale, în general.

Copyright©Diana SÂRCU, 2010.

[19] http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-fr.